

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 12/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläkkeiden ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2015 indeksitarkistuksista sekä laeiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 19 päivänä syyskuuta 2014 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi eläkkeiden ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2015 indeksitarkistuksista sekä laeiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta (HE 153/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Pasi Pajula ja neuvotteleva virkamies Minna Liuttu, sosiaali- ja terveysministeriö
- ekonomisti Jukka Appelqvist, Eläketurvakeskus
- päämatemaatikko Jorma Jauhiainen, Kansaneläkelaitos
- aktuaaripäällikkö Roman Goebel, Keva.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi laki eläkkeiden ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2015 indeksitarkistuksista. Tämän lain mukaisesti kansaneläke- sekä työeläkeindeksejä korotettaisiin pysyvästä lainsäädännöstä poiketen 0,4 prosenttia. Ehdotettu laki koskisi työeläkkeitä sekä työeläkeindeksiin sidottuja muita etuuksia ja euromääriä. Muutos koskisi myös kansaneläkkeitä, takuueläkettä ja muita sellaisia etuuksia, joita tarkistetaan kansaneläkeindeksin perusteella tai jotka ovat muuten sidottuja kansaneläkkeen määrään. Tällaisia muita etuuksia ovat muun muassa vammaisetuudet, rintamalisät, työttömyysturvalain mukainen peruspäiväraha,

työmarkkinatuki ja lapsikorotus sekä toimeentulotuki. Esityksen mukainen korotus koskisi myös kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksien määräytymisperusteita, kuten asumistukien omavastuiden ja lääkekorvausten vuotuisen omavastuun rajaa. Esitykseen sisältyy myös ehdotus toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta, jonka mukaisesti toimeentulotuen perusosan määrän korottamisella turvataan se, että toimeentulotuen perusosan taso nousee pysyvän lainsäädännön määräämän tasokorotuksen mukaisesti.

Ehdotettu indeksitarkistuksia koskeva muutos on tarkoitettu pysyväksi eikä sitä kompensoi-

taisi muutosta seuraavissa työeläke- ja kansaneläkeindeksien tarkistuksissa. Kansaneläkeindeksistä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi pysyvästi siten, että kansaneläkeindeksin laskemisessa käytettyä jakajaa muutetaan vastaamaan ehdotettua muutosta. Ehdotetuilla muutoksilla pannaan toimeen valtioneuvoston julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2015—2018.

Esitys liittyy valtion vuoden 2015 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2015 alusta. Kansaneläkeindeksin laskemisessa käytettävää jakajaa koskeva muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan kuitenkin vasta vuoden 2016 alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä valtiontaloudellisista syistä valiokunta pitää esitystä tarkoituksenmukaisena. Valiokunta pitää kaikkein huonoimmassa taloudellisessa asemassa olevien kannalta myönteisenä, että toimeentulotuessa indeksikorotuksen leikkaus kompensoituu perusosaan tehtävällä korotuksella. Muutoin valiokunta ei pidä asianmukaisena sellaista kehitystä, että syyperusteisten etuuksien lisänä

joudutaan enenevästi käyttämään toimeentulotukea.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutamattomina.

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Mikael Palola /kok
jäs.	Johanna Jurva /ps	Terhi Peltokorpi /kesk
	Laila Koskela /ps	Hanna Tainio /sd
	Merja Kuusisto /sd	Anu Vehviläinen /kesk
	Sanna Lauslahti /kok	Ulla-Maj Wideroos /r
	Merja Mäkisalo-Ropponen /sd	Erkki Virtanen /vas
	Lasse Männistö /kok	vjäs. Kristiina Salonen /sd.
	Hanna Mäntylä /ps	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Valtion talouden tilanne on perussuomalaisten mielestä erittäin huolestuttava. Tasapainottoimia on tehtävä. Hallituksen säästötoimet ja säästöihin ottama linja kurittaa kuitenkin kaikista pahiten pienituloisia, joista monilla on jo nyt vaikeuksia tulla taloudellisesti toimeen. Tätä perussuomalaiset eivät hyväksy.

Kansaneläke- ja työeläkeindeksien korottaminen vain 0,4:llä 1,1 prosentin sijaan heikentää monien kansalaisten ostovoimaa. Eläkkeiden lisäksi indeksikorotusten alentaminen heikentää myös monia muita näihin indekseihin sidottuja etuuksia, kuten työttömyysturvan peruspäivärahaa, työmarkkinatukea, vammaisuuksia, opintorahaa, lapsikorotusta sekä rintamalisiä. Julkinen sektori säästää indeksikorotuksia heikentämällä noin 125 miljoonaa euroa, mutta kansalaisten ostovoima heikkenee arviolta 230 miljoonaa euroa. Kansalaisten ostovoima siis heikkenee enemmän kuin julkiselle taloudelle koituu säästöjä. Tämä säästötoimi ei helpota talouden elpymistä, vaan vie monien pienituloisten kukkaroista elintärkeitä euroja. Indeksikorotusten alentaminen on vastuutonta politiikkaa, jossa hallitus maksattaa tekemänsä virheet yhteiskunnan heikompiensaisten kustannuksella. Tämän päätöksen vastuuttomuutta kuvastaa myös se, että indeksikorotusten alentamista ei ole suunniteltu korvattavan myöhemminkään, vaan vaikutus on tarkoitettu pysyväksi.

Hallitus vetoaa lakiehdotuksen perustuslainmukaisuutta arvioitaessa aiempiin perustuslakivaliokunnan lausuntoihin. Hallitus katsoo, että perustuslainmukaisuutta arvioitaessa merkitystä on ollut esimerkiksi sillä, että muutoksen taso on vastannut palkkakehitystä (PeVL 28/1992 vp), ja sillä, että muutos on ollut vähäinen (PeVL 13/1995 vp). Perussuomalaiset katsovat, että nämä eivät ole kestäviä perusteita. Eläkkeiden sekä muiden etuuksien taso on jäänyt jälkeen

yleisestä palkkakehityksestä jo vuosia huolimatta elinkustannusten rajusta noususta samaan aikaan. Perussuomalaiset eivät myöskään pidä esityksen vaikutuksia vähäisinä. Lisäksi perussuomalaiset katsovat, että koska kunnollisia vaikutusarviointeja ei ole aiempien vastaavien päätösten vaikutuksista, on hallituksen esitys vastuuton. Elämisen kustannusten nousu ja erityyppisten veropäätösten vaikutukset ovat perussuomalaisten mielestä vähäistä suuremmat, kun puhutaan ihmisten toimeentulon edellytyksistä. Köyhyys on lisääntynyt voimakkaasti, ja tällaiset päätökset lisäävät entisestään köyhyyden syvenemistä.

Lisäksi perussuomalaiset pitävät lähtökohtaisesti asetelmaa, jossa toimeentulotuen perusosaa korotetaan eli ts. tarkistuksen heikennystä kompensoidaan, epäoikeudenmukaisena muita ryhmiä kohtaan, joita indeksitarkistuksen heikennys koskettaa. On myös huomioitava, että toimeentulotuen tulisi olla aina viimesijainen toimeentulon muoto, ja mielestämme sen kompensoiminen on väärä signaali myös, kun puhutaan kannustinloukkujen purkamisesta. Perussuomalaiset eivät vastusta lähtökohtaisesti toimeentulotuen perusosan korottamista, vaan vaativat, että yhtä tukimuotoryhmää ei tule asettaa eri asemaan suhteessa muihin.

Hallituksen esityksen vaikutusarviointit tuesta riippuvaisten näkökulmasta puuttuvat, samoin kokonaistaloudellinen tarkastelu. Perussuomalaiset moittivat asian valmistelua kokonaisuudessaan ja katsovat, että indeksikorotus olisi tullut tehdä voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti täysimääräisenä eli 1,1 prosentin mukaisesti.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 2014

Hanna Mäntylä /ps
Johanna Jurva /ps
Laila Koskela /ps

VASTALAUSE 2

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kansaneläke- ja työeläkeindeksejä korotetaan vuonna 2015 pysyvästä lainsäädännöstä poiketen vain 0,4 prosenttia. Ilman hallituksen tekemää indeksileikkausta korotus olisi ollut ensi vuonna 1,1 prosenttia.

Hallituksen alentamat indeksikorotukset ovat myös vuoden 2016 eläkeindeksien laskennan pohjana, joten nyt tehtävän indeksileikkauksen vaikutus jää pysyväksi. Eläketurvakeskus on arvioinut, että ehdotettu poikkeuksellinen indeksileikkaus jättää eläkemenoon pysyvän alentavan vaikutuksen, joka vaimenee pikkuhiljaa ja on poistuu kokonaan vasta vuoteen 2050 mennessä.

Indeksiturvan tarkoitus on yksiselitteinen: vuotuisella indeksikorotuksella turvataan eläkkeiden ja muun perusturvan ostovoimaa. Hallituksen päätös leikata vallitsevan lainsäädännön mukaista eläkeindeksiä on erittäin harvinaista. Nyt tehtävä indeksileikkaus horjuttaa eläkeläisten ja muiden sosiaaliturvan saajien luottamusta eläke- ja sosiaaliturvajärjestelmän toimivuuteen ja oikeudenmukaisuuteen.

Kevään kehysriihessä tehdyn indeksileikkauksen jälkeen hallitus päätyi elokuun budjettiriihessään hyvittämään indeksileikkausta pieni- ja keskituloisille työeläkkeen saajille eläkeläisille ja pelkän kansaneläkkeen saajille hallitus jätti hyvittämättä mitenkään indeksileikkauksen. Myös niiden ostovoima kapeutuu, joiden perusturva on sidottu kansaneläkeindeksiin. Hallituksen indeksileikkaus tulee tämän vuoksi koskemaan esimerkiksi työttömyysturvan peruspäivärahaa, työmarkkinatukea, vammaisetuksia, opintorahaa ja rintamalisää. Hallituksen indeksileikkaus pienentää pysyvään lainsäädäntöön verrattuna työttömän peruspäivärahaa kuukausitasolla 4,73 euroa, kansaneläkettä 4,28 euroa ja takuueläkettä 5,02 euroa.

Hallitus kuitenkin korottaa toimeentulotuen perusosan tasoa pysyvän indeksilainsäädännön mukaisesti 1,1 prosentilla. Hallituksen viesti indeksikorotuksessa on täysin väärä: ensisijaisesti perusturvaa heikennetään, mutta viimesijaisesti tarkoitettua toimeentulotukea korotetaan. Näin hallitus on vahvistamassa omalla toiminnallaan toimeentulotukeen liittyvää kannustinloukkuongelmaa.

Hallituksen budjettiriihen päätökset eriarvoistavat eläkeläisiä keskenään. Riihessä hallitus päätti kompensoida pieni- ja keskiuurta työeläkettä saaville indeksileikkausta eläketulo vähennyksellä. Sen sijaan kaikkein pienituloisimmat eläkeläiset eli takuu- ja kansaneläkkeen saajat jätettiin indeksileikkauksen kompensaaation ulkopuolelle. Tämä on hallitukselta huono arvovalinta. Hallitus ei tiedosta, että eläkeläisten keskuudessa tuloerot ovat kasvussa. Nyt hallitus omilla toimillaan eriarvoistaa eläkeläisiä ja perusturvan varassa olevia yhä lisää.

Hallituksen toiminta on suuri pettymys takuueläkeläisten kannalta. Heillehän lupailtiin valtiovarainministerin suulla ennen budjettiriihtä kymmenen euron korotusta eläkkeeseen indeksileikkauksen kompensoimiseksi. Lopulta hallitus hautasi budjettiriihessään takuueläkkeen korotuksen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hyväksytään yksi lausuma.

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa riittävän tasoisen ensisijaisen perusturvan ja antaa tänä syksynä eduskunnalle esityksen takuueläkkeen korottamisesta.

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 2014

Juha Rehula /kesk
Anu Vehviläinen /kesk
Terhi Peltokorpi /kesk
Erkki Virtanen /vas

Hanna Mäntylä /ps
Laila Koskela /ps
Johanna Jurva /ps

VASTALAUSE 3

Perustelut

Kaikkia maksussa olevia eläkkeitä tarkistetaan joka vuosi työeläkeindeksillä, joka määräytyy palkka- ja hintatason mukaan. Vastaavasti suurta osaa Kelan etuuksista tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksillä. Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan poikkeuksellista eläkeindeksien jäädytystä vuonna 2015. Eläke- ja työeläkeindeksejä aiotaan korottaa pysyvästä lainsäädännöstä poiketen vain 0,4 prosenttia, mikä hintojen noustessa tätä enemmän heikentää eläkkeiden ja etuuksien ostovoimaa.

Jäädytetty indeksikorotus koskee kaikkia, myös kaikkein pienimpiä eläkkeitä. Muutos koski myös etuuksia, joita tarkistetaan kansaneläkeindeksin perusteella tai jotka ovat muuten sidottuja kansaneläkkeen määrään. Indeksijäädytys koski siten myös esimerkiksi vammaisuuksia, työmarkkinatukea, lapsikorotusta ja toimeentulotukea. Näin ollen jäädytys kohdistuu kaikkein voimallisimmin köyhiin ja pienituloisiin, joiden tuloista valtaosa kohdistuu välttämättömyyshyödykkeisiin.

Pääministeri Kataisen johtamassa hallituksessa viisi muuta puoluetta hyväksyivät maaliskuun 2014 kehysriihessä sosiaalietuuksien osittaisen indeksileikkauksen. Tämän päätöksen ja lapsilisäleikkausta koskevan päätöksen seurauksena hallitus poikkesi hallitusohjelmastaan olla leikkaamatta pienimpiä sosiaalietuuksia. Vasemmistoliitto ei voinut näitä leikkauksia hyväksyä ja siksi Vasemmistoliitto pakotettiin lähemmään hallituksesta.

Eläkkeiden indeksiturvan tavoitteena on varmistaa eläkkeiden ja indeksiin sidottujen etuuksien ostovoima. Indeksijäädytys tulee heikentämään eläkeläisten ostovoimaa entisestään, mitä ei voi pitää perusteltuna, sillä jo nyt eläkkeet ja erityisesti kaikkein pienimmät eläkkeet ovat jääneet jälkeen yleisestä palkkakehityksestä. Toimenpide myös vaikeuttaa elvytystä, sillä

pienituloisimpien tulot menevät yleensä suoraan kulutukseen.

Hallitus ilmoittaa kompensoivansa leikkausta pieni- ja keskituloisille suunnattavalla verovähennyksellä. On hyvä, että yritetään kompensoida, mutta esitetty malli on monimutkainen ja sekava, eikä sen kohtaannon oikeudenmukaisuudesta ole takeita. Lisäksi sen käytännön toimeenpanoon kuluu useampi miljoona euroa.

Kaikkein pienituloisimmille hallitus lupaa kompensoida leikkauksen toimeentulotuen korotuksella. Toimeentulotuki ei kuitenkaan ole etuus, vaan osa sosiaalihuoltoa. Se on viimesijainen turva tilanteessa, jossa ihminen ei muilla tuloillaan pysty selviytymään välttämättömmästään. Samalla se kuitenkin muodostaa suomalaisen sosiaaliturvan ehkä pahimman tulo- ja kannustinloukun. Sitä saadakseen on joka kuukausi tehtävä totaalinen selvitys kaikista omista ja perheensä tuloista ja menoista. Siksi perusturvaetuuksien tulisi olla riittävän suuret, ettei ihmisten tarvitsisi alistua nöyryyttäväksi viimesijaiselle toimeentulotuella.

Nyt hallitus kuitenkin esittää juuri päinvas- taista. Perusturvaa leikataan ja toimeentulotuen käyttö sekä toimeentulotukiriippuvuus lisääntyvät. Tämä on vastoin kaikkia suomalaisen sosiaalipolitiikan keskeisimpiä periaatteita. Vasemmistoliiton ollessa Jyrki Kataisen hallituksessa perusturvaa korotettiin 120 eurolla ja työmarkkinatuen puolison tulojen tarveharkinta poistettiin köyhyyden ja toimeentulotukiriippuvuuden vähentämiseksi. Nyt Alexander Stubbin hallitus aikoo avata portit perusturvan leikkauksille ja pienituloisten pakottamiselle viimesijaiselle ja nöyryyttävälle toimeentulotuella. Vasemmistoliitto ei sitä hyväksy.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 2014

Erkki Virtanen /vas